

ALAIKÄISEN LAPSEN OMAISUUDEN HOITAMINEN - Kysymyksiä ja vastauksia

1. Kysymys: Kuka on alaikäisen lapsen edunvalvoja?

Vastaus: Alaikäisen lapsen edunvalvoja on hänen huoltajansa.

2. Kysymys: Alaikäisellä on kaksi edunvalvojaa. Pitääkö molempien alaikäisen edunvalvojien allekirjoittaa holhousviranomaiselle toimitettavat asiakirjat?

Vastaus: Alaikäisen edunvalvojat vastaavat yhdessä alaikäisen omaisuuden hoidosta. Näin ollen molempien edunvalvojien tulee lähtökohtaisesti allekirjoittaa asiakirjat. Tarvittaessa edunvalvoja voi antaa valtakirjan asian hoitamista varten.

3. Kysymys: Milloin alaikäisen edunvalvonta merkitään holhousasioiden rekisteriin?

Vastaus: Alaikäisen edunvalvonta merkitään holhousasioiden rekisteriin, jos alaikäisen omaisuuden määrä velkoja siitä vähentämättä (bruttoarvo) ylittää 20.000 euroa.

Vaikka alaikäisen omaisuuden määrä olisi alle 20.000 euroa, alaikäisen edunvalvonta merkitään holhousasioiden rekisteriin, jos siihen on erityistä syytä. Erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että alaikäinen on osakkaana kuolinpesässä, jossa vainajalle oli määrätty velkajärjestely tuomioistuimen päätöksellä. Kun edunvalvonta merkitään holhousasioiden rekisteriin, holhousviranomaisen voi vuosittilien avulla valvoa sitä, että maksuohjelmaa toteutetaan alaikäisen parhaaksi.

4. Kysymys: Onko edunvalvoja velvollinen pitämään kirjaa alaikäisen varojen hoidosta, vaikka edunvalvontaa ei ole merkitty holhousasioiden rekisteriin?

Vastaus: Vaikka edunvalvontaa ei ole merkitty holhousasioiden rekisteriin eikä edunvalvojan tarvitse tehdä holhousviranomaiselle vuositiliä, hänen tulee säilyttää merkittäviin tapahtumiin liittyviä asiakirjoja siten, että hän voi pyydettyään antaa niistä selvityksen holhousviranomaiselle. Holhousviranomaisen voi harkintansa mukaan pyytää edunvalvojalta selvitystä alaikäisen omaisuuden hoitamisesta esimerkiksi silloin, kun alaikäinen on saanut lisää omaisuutta siten, että hänen omaisuutensa kokonaismäärä ylittää 20.000 euroa, ja alaikäisen edunvalvonta merkitään holhousasioiden rekisteriin.

Esimerkki: Jos edunvalvoja hankkii alaikäiselle mopon hänen varoillaan, edunvalvojan on syytä säilyttää hankintaan liittyvät kuitit ja muut asiakirjat mahdollista myöhempää tarvetta varten.

5. Kysymys: Milloin alaikäisen edunvalvoja voidaan vapauttaa vuositilivelvollisuudesta tai tilikausi voidaan määrätä vuotta pitemmäksi?

Vastaus: Holhousviranomaisen voi harkita edunvalvojan vapauttamista vuositilivelvollisuudesta tai tilikauden määräämistä vuotta pitemmäksi, jos alaikäisen omaisuus on laadultaan sellaista, ettei alaikäisen etu vaadi tilin tekemistä. Jos alaikäisen omaisuus koostuu esimerkiksi suurimmalta osin kiinteistöstä tai asunto-osakkeesta, jota edunvalvoja ei voi luovuttaa ilman holhousviranomaisen lupaa, vuosittainen tilivelvollisuus

ei ole välttämättä tarpeen. Holhousviranomainen voi tarvittaessa muuttaa päätöstään esimerkiksi silloin, jos alaikäisen omaisuutta myydään.

Samoin vapautusta vuositilin antamisesta tai tilikauden pidennystä voidaan harkita, jos alaikäisen omaisuus on sijoitettu niin, ettei omaisuutta voi nostaa tai siirtää muualle eikä sijoituksen ehtoja voi muuttaa ilman holhousviranomaisen suostumusta (ns. estotili).

Vuositilivelvollisuudesta voidaan vapauttaa toistaiseksi tai määräajaksi. Päätös ei kuitenkaan vapauta edunvalvojaa velvollisuudesta tehdä päätöstili. Päätöstili on tehtävä siltä ajalta, jolta ei ole aikaisemmin annettu tiliä.

6. Kysymys: Milloin alaikäisen edunvalvonta voidaan poistaa holhousasioiden rekisteristä?

Vastaus: Holhousviranomainen voi harkita alaikäisen edunvalvonnan poistamista holhousasioiden rekisteristä, kun alaikäisen omaisuuden arvo on alentunut pysyvästi alle 15.000 euron. Edunvalvontaa ei kuitenkaan voida poistaa rekisteristä, jos omaisuuden vähentyminen on aiheutunut sellaisista edunvalvojan toimenpiteistä, jotka ovat alaikäisen edun vastaisia. Myös muu erityinen syy saattaa estää rekisteristä poistamisen.

Esimerkki: Alaikäisen edunvalvonta on merkitty holhousasioiden rekisteriin sillä perusteella, että hänen osuutensa kuolinpesän varoista vainajan tai pesän velkoja niistä vähentämättä (bruttoarvo) on ylittänyt 20.000 euroa. Vainajan ja pesän velkojen maksamisen jälkeen kuolinpesä on jaettu ja alaikäinen on saanut perinnönjaossa omaisuutta 10.000 euron arvosta. Alaikäisellä ei ole muuta omaisuutta, eikä omaisuuden arvon vähentyminen ole aiheutunut sellaisista edunvalvojan toimenpiteistä, jotka ovat alaikäisen edun vastaisia. Koska alaikäisen omaisuuden arvo on alentunut pysyvästi alle 15.000 euron, alaikäisen edunvalvonta voidaan poistaa holhousasioiden rekisteristä, jos rekisterissä pitämiseen ei ole muuta erityistä syytä.

7. Kysymys: Vanhemmat ovat säästäneet rahaa alaikäisen tilille. Kenen rahoja ne ovat ja kuka niitä saa käyttää?

Vastaus: Alaikäisen tilille talletetut rahat ovat hänelle lahjoituksena siirtyneitä rahoja. Ne ovat siis alaikäisen rahoja, eikä niitä voi ottaa myöhemmin takaisin vanhemman käyttöön, vaikka rahat olisivat tämän aiemmin lahjoittamia. Sama koskee myös muuta alaikäiselle lahjoitettua omaisuutta.

Lähtökohtaisesti vanhempi vastaa lapsensa elatuksesta omilla varoillaan. Alaikäisen tilille säästettyjä rahoja voidaan käyttää hänen omaan elatukseensa, jos vanhemman elatuskyky on alentunut. Alaikäisellä ei ole milloinkaan velvollisuutta osallistua vanhempiensa tai muiden perheenjäsentensä elatukseen.

8. Kysymys: Kuka saa päättää alaikäisen työansioiden käytöstä?

Vastaus: Alaikäisellä on oikeus itse päättää siitä, mihin hän työansionsa käyttää.

9. Kysymys: Mihin alaikäisen tuloja voidaan käyttää?

Vastaus: Alaikäisen tuloja ovat esimerkiksi eläketulot, sosiaaliset etuudet ja pääomatulot. Lähtökohtaisesti vanhempi vastaa lapsensa elatuksesta ja henkilökohtaisista tarpeista. Alaikäisen perhe-eläke kuolleen vanhemman jälkeen on tarkoitettu käytettäväksi alaikäisen elinkustannuksiin. Jos alaikäisellä on elinkustannuksia eläketulojen verran, eläketulot voidaan käyttää kokonaan elinkustannuksiin. Eläketulot on tällöin myös mahdollista ohjata suoraan vanhemman tilille. Jos alaikäisen perhe-eläkettä ei tarvita alaikäisen elatukseen, se tulee tallettaa alaikäisen nimiin.

10. Kysymys: Mihin alaikäisen varoja voidaan käyttää?

Vastaus: Lähtökohtaisesti vanhempi vastaa lapsensa elatuksesta ja henkilökohtaisista tarpeista, esimerkiksi harrastusten kustannuksista. Jos vanhemman elatuskyky on alentunut siten, että se estää lapsen harrastamisen, alaikäisen varoja voidaan käyttää hänelle tehtäviin hankintoihin. Tällaisia hankintoja voivat olla esimerkiksi mopokortti, tietokone, alaikäisen harrastusvälineet ja -kulut.

11. Kysymys: Alaikäisen varoilla ostetaan hänelle mopo. Pitääkö Trafille ilmoittaa mopon omistajaksi alaikäinen vai esimerkiksi hänen vanhempansa?

Vastaus: Mopon omistajaksi tulee ilmoittaa alaikäinen, koska mopo on hankittu hänen varoillaan. Jos alaikäisellä ei ole ajo-oikeutta, on samalla ilmoitettava myös mopoa käyttävä haltija, jolla on ajo-oikeus (esim. vanhempi).

12. Kysymys: Alaikäinen saa vakuutuskorvauksen vakuutuslaitokselta. Voiko vakuutuskorvauksen tallettaa edunvalvojan pankkitilille, jos alaikäisellä ei ole omaa pankkitiliä?

Vastaus: Alaikäiselle tulee avata hänen nimissään oleva pankkitili, jolle vakuutuskorvaus talletetaan.

13. Kysymys: Kuolinpesän nimissä olevaa omaisuutta myydään. Mihin myynnistä saadut varat talletetaan?

Vastaus: Varat on talletettava kuolinpesän nimissä olevalle pankkitilille. Tarvittaessa kuolinpesän nimiin on avattava tili.

14. Kysymys: Edunvalvoja haluaa myydä alaikäisen omaisuutta, mutta alaikäinen vastustaa. Mikä merkitys alaikäisen mielipiteellä on?

Vastaus: Edunvalvojan tulee keskustella asiasta alaikäisen kanssa ja ottaa hänen näkemyksensä huomioon. Edunvalvojan on harkittava, onko omaisuuden myyminen alaikäisen edun mukaista tämän vastustuksesta huolimatta. Jos myyntiin tarvitaan holhousviranomaisen lupa, alaikäisen mielipide tulee käydä ilmi lupahakemuksesta, jos hän on täyttänyt 15 vuotta.

15. Kysymys: Milloin alaikäisen edunvalvoja tarvitsee sijaisen? Milloin edunvalvoja voi edustaa alaikäisiä sisaruksia perinnönjaossa?

Vastaus: Alaikäisen edunvalvoja voi tarvita sijaisen monessa eri tilanteessa. Tällöin holhousviranomainen voi edunvalvojan pyynnöstä määrätä hänelle sijaisen. Tarvittaessa myös käräjäoikeus voi määrätä edunvalvojalle sijaisen. Jos edunvalvoja ei voi edustaa alaikäistä jossain asiassa, sijainen tarvitaan riippumatta siitä, edellyttääkö kyseinen oikeustoimi maistraatin lupaa.

Alaikäisen edunvalvoja tarvitsee sijaisen, jos asiassa vastapuolena on edunvalvoja itse, hänen lapsensa tai puolisonsa tai joku, jota edunvalvoja edustaa. Vastapuolia ovat esimerkiksi myyjä ja ostaja, vuokranantaja ja vuokralainen tai kuolinpesässä leski ja perilliset.

Alaikäisten sisarusten yhteinen edunvalvoja voi kuitenkin edustaa sisaruksia perinnönjaossa, jos näiden edut eivät ole ristiriidassa keskenään. Alaikäisten sisarusten edut voivat olla ristiriidassa keskenään esimerkiksi silloin, kun omaisuus on tarkoitus jakaa siten, että alaikäiset saavat erilaista omaisuutta. Tällöin edunvalvoja tarvitsee sijaisen.

Alaikäisen edunvalvoja tarvitsee sijaisen myös silloin, kun edunvalvojan ja alaikäisen edut saattavat joutua asiassa ristiriitaan keskenään, vaikka he eivät olisikaan asiassa toistensa vastapuolia.

Esimerkkitilanteita sijaisen tarpeesta:

- Edunvalvojan alaikäinen lapsi ja täysi-ikäinen lapsi ovat osakkaana kuolinpesässä, jossa on tarkoitus tehdä perinnönjako. Näissä tilanteissa sijainen tarvitaan, vaikka edunvalvoja ei ole kuolinpesän osakas.
- Alaikäinen on osakkaana kuolinpesässä, johon kuuluva auto on tarkoitus myydä edunvalvojalle tai hänen täysi-ikäiselle lapselleen. Edunvalvoja tarvitsee asiassa sijaisen.
- Alaikäisellä lapsella on asunto, jota hän ei tarvitse omaan asumiseensa. Edunvalvoja haluaa vuokrata asunnon täysi-ikäiselle lapselleen. Edunvalvoja tarvitsee asiassa sijaisen.
- Jos edunvalvojan ja alaikäisen yhteisesti omistama asunto-osake on tarkoitus myydä, edunvalvoja voi yleensä myydä omaisuutta molempien puolesta. Edunvalvoja tarvitsee kuitenkin sijaisen, jos hänen ja alaikäisen edut asiassa eivät ole yhtenevät esimerkiksi sen vuoksi, että alaikäinen tarvitsisi huoneistoa asumiseensa ja edunvalvoja ei.
- Edunvalvojalla tai hänen läheisellään on epäselviä saatavia kuolinpesältä, jossa alaikäinen on osakkaana. Edunvalvoja tarvitsee sijaisen pesänselvitystä varten.

16. Kysymys: Kenet voidaan määrätä edunvalvojan sijaiseksi?

Vastaus: Edunvalvojan sijaiseksi voidaan määrätä yleinen edunvalvoja tai yksityishenkilö, joka on antanut siihen suostumuksensa ja on sekä sopiva että esteetön toimimaan edunvalvojan sijaisena. Esteellisen edunvalvojan sijaiseksi ei voida määrätä henkilöä, joka olisi itsekkin esteellinen edustamaan alaikäistä.

Edunvalvojan sijaisen sopivuutta arvioitaessa otetaan huomioon tehtävän laatu ja laajuus sekä edunvalvojan sijaiseksi esitetyn taito ja kokemus. Lähtökohtaisesti yleinen edunvalvoja tai lakimies ovat aina tehtävään sopivia. Muiden sijaiseksi esitettyjen kohdalla sopivuutta harkitaan yksittäistapauksittain sijaiseksi esitetyn kokemuksen ja asian laadun perusteella.

Kaikissa tilanteissa edunvalvojan sijaisen on ymmärrettävä tehtävänsä nimenomaan alaikäisen edunvalvojana ja hoidettava tehtävä alaikäisen edun mukaisesti.

17. Kysymys: Perheen asunto on lesken ja puolison kuolinpesän yhteisomistuksessa. Alaikäiset lapset ovat kuolinpesän osakkaita. Leski haluaisi lasten kanssa muuttaa suurempaan/pienempään asuntoon. Mitä pitäisi huomioida?

Asunnon vaihdossa on kyse kahdesta eri oikeustoimesta, asunnon myymisestä ja asunnon ostamisesta. Alaikäisen edun tulee toteutua molemmissa oikeustoimissa.

Vaikka edunvalvoja voi yleensä edustaa alaikäistä asunnon myymisessä ja ostamisessa, kyseisessä kuolinpesään liittyvässä myynti/ostotilanteessa edunvalvojan ja alaikäisen edut voivat joutua ristiriitaan keskenään. Edunvalvojan ja alaikäisen edut voivat joutua ristiriitaan keskenään esimerkiksi tilanteessa, jossa harkitaan, sidotaanko alaikäisen varat tulevaisuudessa perheen yhteiseen asuntoon. Myös asunnon ostamiseen liittyvät laina- ja panttaustilanteet voivat aiheuttaa eturistiriitoja. Tällöin tarvitaan edunvalvojan sijainen. Jos kuolinpesässä on useita eri-ikäisiä lapsia, myös heidän etunsa voivat olla ristiriidassa keskenään. Tällöin voidaan tarvita useampia edunvalvojan sijaisia.

Asunnon myyminen ja ostaminen edellyttävät holhousviranomaisen lupaa. Jos edunvalvojalle on määrätty edunvalvojan sijainen, luvan hakeminen on hänen tehtävänsä.

Sijaisen määräämisasian ja lupa-asian yhteydessä selvitetään myös 15 vuotta täyttäneen alaikäisen mielipide

18. Kysymys: Mitä tehdä, kun edunvalvoja on tehnyt alaikäisen puolesta oikeustoimen, johon hän ei ole hakenut holhoustoimilaisella edellytettyä lupaa holhousviranomaiselta?

Vastaus: Jos lupaa edellyttävään oikeustoimeen (esim. sopimuksen tekemiseen) ei ole haettu etukäteen holhousviranomaisen lupaa, oikeustoimi (sopimus) ei sido alaikäistä. Se tulee kuitenkin häntä sitovaksi, jos holhousviranomainen hyväksyy oikeustoimen jälkikäteen edunvalvojan hakemuksesta. Edunvalvoja vastaa luvan hakemisesta ja hän voi joutua myös korvaamaan alaikäiselle mahdollisesti aiheutuneet vahingot.

Jos edunvalvoja on ollut esteellinen asiassa, hän ei ole voinut edustaa alaikäistä asiassa, eikä hän voi hakea holhousviranomaisen jälkikäteistä hyväksyntää asiaan. Tehtävään on haettava ensin edunvalvojan sijainen. Sijaisen tehtävänä on harkita, onko tehty oikeustoimi alaikäisen edun mukainen. Jos edunvalvojan sijainen päätyy siihen, että sopimus on alaikäisen edun mukainen, hänen tehtävänsä on hakea holhousviranomaiselta lupaa hyväksyä tehty sopimus alaikäisen puolesta. Edunvalvojan sijainen voi päätyä myös siihen, että alaikäisen edun mukaista ei ole tehdä minkäänlaista sopimusta tai sopimusta täytyy muuttaa.

19. Kysymys: Voidaanko alaikäisen lapsen huoltaja vapauttaa edunvalvojan tehtävästään?

Vastaus: Alaikäisen huoltaja voidaan vapauttaa edunvalvojan tehtävästä samoin kuin täysi-ikäisen edunvalvoja. Tuomioistuimen on vapautettava edunvalvoja tehtävästään, jos hän osoittautuu siihen kykenemättömäksi tai sopimattomaksi tai jos vapauttamiseen on muu erityinen syy. Edunvalvoja voidaan vapauttaa edunvalvojan tehtävästään kokonaan tai tietyiltä osin, esimerkiksi perintönä saatujen varojen osalta.

Holhousviranomainen voi tehdä käräjäoikeudelle hakemuksen edunvalvojan vapauttamiseksi ja uuden edunvalvojan määräämiseksi esimerkiksi, jos edunvalvoja on käyttänyt alaikäisen varoja omiin tai muiden henkilöiden tarpeisiin tai jos edunvalvoja on laiminlyönyt vuosittain antamisen alaikäisen lapsen omaisuuden hoidosta.

Omasta pyynnöstään alaikäisen lapsen huoltajana oleva vanhempi voidaan vapauttaa lapsensa edunvalvojan tehtävästä vain, jos siihen on erityinen syy. Erityinen syy voi olla esimerkiksi vanhemman heikentynyt terveydentila.

20. Kysymys: Mitä tapahtuu, jos edunvalvoja, jolla on tilivelvollisuus, ei toimita holhousviranomaiselle vuosittain alaikäisen omaisuuden hoidosta?

Vastaus: Holhousviranomainen voi käynnistää pakkokeinomenettelyn, jossa edunvalvoja veloitetaan toimittamaan tili sakon uhalla tai uhalla, että tili teetetään edunvalvojan kustannuksella. Tällaisissa tapauksissa holhousviranomainen voi arvioida myös edunvalvojan sopivuutta tehtävänsä. Jos huoltaja osoittautuu sopimattomaksi tai kykenemättömäksi toimimaan alaikäisen edunvalvojana, hänet voidaan vapauttaa edunvalvojan tehtävästään ja määrätä alaikäiselle tarvittaessa uusi edunvalvoja.

21. Kysymys: Onko huoltajalla oikeus periä palkkiota edunvalvojan tehtävän hoitamisesta?

Vastaus: Alaikäisen huoltajalla ei ole oikeutta periä palkkiota edunvalvojan tehtävän hoitamisesta. Poikkeuksellisesti edunvalvojan tehtävän hoitamisesta voi kuitenkin aiheutua huoltajalle kuluja, joista hänellä on oikeus saada korvaus alaikäisen varoista. Korvauksia voi periä ainoastaan omaisuuden tai taloudellisten asioiden hoitamisesta aiheutuneista kuluista, mutta ei kuluista, jotka aiheutuvat vanhemman tehtävistä.